

Diàleg

AVUI+

JOAN BOSCH I ROURA, president
JOAN VALL I CLARA, vicepresident executiu
EMILI GISPERT, director general de continguts
ANNA MARIA RIBAS, directora general de gestió
JORDI GRAU, subdirector general de continguts
IVAN GRAU, director financer
VALENTÍ MARTÍ, director de publicitat
JOAN SERRA, director de producció
LEANDRE BASANTA, cap de distribució
QUICO DOMINGO, cap de sistemes

**EL TO PSICOLÒGIC I EMOCIONAL
DEL 'PROBLEMA CATALÀ'**

Carles Boix

**Catedràtic de política i afers públics
de la Universitat de Princeton**

La malaltia d'Espanya

No fa pas gaire passà per les meves mans l'últim número d'una publicació mensual, *Nueva Revista*, que, sota un títol d'una imaginació escassa però ple d'aquelles ressonàncies de renovació i horitzons il·limitats que tant agraden a l'Espanya de sempre, aplega, segons els seus editors, el centre humanista i liberal espanyol. La revista hi celebrava el seu vintè aniversari i un dels seus autors aprofitava l'avinentesa per reflexionar sobre els camins futurs d'Espanya. L'article, entre moltes altres coses, denunciava "*el ensimismamiento*" de Catalunya, la "decrèpita classe política catalana, amb les seves amenaces i xantatges" i, aquí sí que això no sé com traduir-ho sense fer malbé la seva sonoritat engolada, el "*maltrecho* seny de su acomodaticia burguesía".

AL CAPDAVALL, EM DIRAN, res gens original. L'expresident del govern espanyol, el Sr. Aznar, fa poc ens advertí que la societat catalana està malalta. A l'espanyola, en canvi, se li suposa una salut de ferro. Instal·lat a l'altra banda de l'escenari polític, l'exvicepresident del govern, el Sr. Guerra, acaba de declarar que els nostres dirigents viuen en l'estratosfera: als núvols (o a la Lluna) només hi viuen els innocents o els individus afectats per alguna alteració psicopàtica profunda.

ELS CATALANS ENS ENGANYEM quan ignorem el to psicològic i emocional que fan servir a Espanya quan parlen de l'anomenat *problema català*. Preferim definir el conflicte en marxa només com una baralla de diners o, fins i tot, com un combat crònic per redefinir la distribució dels poders de l'Estat. No seré pas jo qui negui que, en aquest estira-i-arroña infinit, hi ha molts diners pel mig i la capacitat estratègica per evitar (o permetre) que la perifèria peninsular pugui créixer més del compte. Però, a més a més, dins l'ànima espanyola, la qüestió catalana es viu com una ferida psicològica greu, produïda per un membre propi que s'entossudeix a negar la unitat feliç d'un suposat tot orgànic, el resultat de tenir una mena de fill bord que recorda allò que la família mai no va arribar a ser.

ARA FA VINT ANYS, MOLT ABANS QUE ES REOBRÍS el debat estatutari, vaig tenir el gust de tractar l'historiador espanyol José Álvarez Junco, que acabava d'acceptar una càtedra Príncep d'Astúries a la Universitat de Tufts. El Sr. Álvarez Junco, que, per haver-hi passat part de la seva infància i joventut, coneix Catalunya bé, m'explicà la relació entre espanyols i catalans en els

SOMEKAWA

següents termes: "Els espanyols —em digué mentre fèiem una passejada un vespre glacial de Boston— no perdonen el que passà l'any 1898, quan, perdudes Cuba i Filipines, Catalunya girà l'esquena a Espanya i es dedicà a reclamar institucions polítiques pròpies". Com que jo no ho acabava d'entendre, continuà: "Imagina't una mare al seu lit de mort, gravíssima, rodejada de totes les seves filles. I ara imagina't que una de les filles agafa un ganyet ben esmolat i, pam, el clava al mig del cor de la mare amb l'excusa d'escurçar-li el patiment. Com creus que reaccionari-

Dins l'ànima espanyola, la qüestió catalana es viu com una ferida psicològica greu, produïda per un membre propi que s'entossudeix a negar la unitat feliç d'un suposat tot orgànic"

en les altres germanes?". Mentre jo sentia una esgarripança notable, aclarí la metàfora: "És ben clar. La mare és Espanya. I Catalunya, la matricida".

EL SR. ÁLVAREZ JUNCO TORNÀ A ESPANYA i escrigué *Mater Dolorosa*, un llibre monumental, i molt celebrat, sobre la idea d'Espanya al segle dinou. Paradoxalment l'obra se centra sobre les concepcions contraposades de catòlics ultramuntans i liberals anticlericals. I dic paradoxalment perquè no s'hi fa cap consideració extensa a l'autèntic i encara ara irresolt problema de com definir Espanya: Catalunya. I és que el *problema català* ha de ser molt dolorós, perquè fins i tot un historiador intel·ligent i cultivat com el Sr. Álvarez Junco, membre d'aquella esquerra azañista en què els federalistes catalans sempre han posat tanta confiança, s'estimi més passar-hi de puntetes. Ortega y Gasset tenia el mateix problema. Com els amants desdenyats, que no poden dir el nom de l'amat que els ha rebutjat, s'inventà tota mena de malabarismes lingüístics de mal empassar, com allò de l'Espanya invertebrada, per parlar de Catalunya.

LA RESPOSTA CATALANISTA A LA CRISI de Cuba agreujà la visió espanyola de Catalunya. Però és evident que el desfici espanyol ve de més lluny. Arreu d'Europa la Revolució Francesa i la Revolució Industrial van sacsejar el continent i el van dividir en liberals, partidaris d'abraçar la modernitat emergent, i conservadors, favorables a unificar i regenerar la pàtria i tornar a una època d'esplendor imperial. A la península Ibèrica aquesta divisió prengué un caire territorial. Catalunya tingué èxit, s'adaptà al progrés del moment i es convertí en la fàbrica d'Espanya. La resta de l'Estat es quedà enrere.

AQUELLA DIFERÈNCIA CREIXENT es féu difícil d'acceptar psicològicament. L'utilitarisme del viatjant català es veié com un insult a la imaginació hispànica. El burgès modernista, com un nou ric. Les vagues del proletariat català, una mostra més de l'etern incivisme i desordre ibèrics. El proteccionisme, com un sistema fet per espoliar Espanya. El conreu de la llengua pròpia, un mecanisme per afirmar una superioritat insofrible. No ens pensem, però, que la reacció espanyola fou excepcional. A mitjans del segle dinou, un historiador alemany famós, Treitschke, escrigué que "l'anglès hipòcrita, amb la Bíblia en una mà i la pipa a l'altra, no té cap qualitat que el redimeixi. Posseeix un esperit comercial i un amor pel diner que ha matat tot sentiment de l'honor i tota distinció entre el que està bé i el que està malament. A Anglaterra... ha triomfat la vulgaritat". Alemanya s'industrialitzà després. Però no es va poder desempallegar fàcilment d'aquell ressentiment inicial, que, revifat per la derrota del 1918, ho va fer pagar molt car a la minoria interna que havia volgut preservar les seves diferències culturals i religioses.

EN AQUEST PAÍS NO ENS AGRADA FER cap referència al món, obscur i caïnita, de les emocions i les irracionalitats polítiques. Coses de la Guerra Civil. Però, al meu entendre, Espanya està malalta. La seva malaltia, que té forma d'obsessió compulsiva, es diu Catalunya. I el desfici intern sembla tan profund que, contra el pronòstic que tot hom feia durant la Transició, ni el creixement econòmic ni les llibertats polítiques ni les transferències socials de les darreres dècades l'han pogut apaivagar. Reconèixer això és necessari, perquè, atès aquest desfici, sembla impossible creure que el *problema català* és pugui resoldre, ni que sigui per la salut espiritual d'Espanya, amb les fórmules autonòmiques de sempre.